

Az MTA Irodalomtudományi Intézete 1974. évi tevékenysége

Az Irodalomtudományi Intézet tizenhat kutatási témacsoportban vállal kötelezettséget az 1972—1975-ös középtávú tervben. Még 1973-ban befejeződtek az MSzMP felkérésére végzett két nagy kultúrpolitikai fontosságú középtávú program, (programfelelős: Bodnár György és Béli Miklós) munkái, 1974-re már — pótlólagos feladatként — a rövid összefoglalások megírása maradt.

1974 elején hét témacsoportban kellett termőmódosítást végrehajtani, hogy az Intézet a leg-hatékonyabban mozdítsa elő az irodalomtudomány fejlődését. A sokrétű tudományos munka mellett ez évben is fokozott megterhelést jelentett az intézeti folyóiratok (*Helikon*, *Irodalom-történeti Közlemények*, *Literatura*), könyvsorozatok (Irodalomtörténeti Füzetek stb.) szerkesztése és változatlanul jelentős szerepet játszottak publikációikkal, előadásaiikkal kutatóink az ország kulturális életében.

Az Irodalomtudományi Intézet 1974-es tudományos tevékenysége a kutatóprogramok sorrendjében a következőképpen alakult (itt csak a nagyobb témacsoportokat tekintjük át):

Országos, illetve tárca szintű távlati terv részeként végzett munkák

Az irodalom új jelenségeinek kutatása c. program (pf.: Hankiss Elemér) keretében szociológiai felmérés készül „A magyar társadalom értékrendjének változásai napjainkban” címmel. Az OMF megbízásából végzett kutatás, amely a magyar ipari dolgozók néhány rétegének értékrendjét és értékrendjük főbb változástendenciáit tárta fel, 1973 júniusában kezdődött és 1974 végén fejeződött be. A zárójelentés 1974. november 15-én készült el. A program egyik legfontosabb területe az értékorientáció problémaköre, ezzel foglalkozott az „Érték és értékelés a társadalomtudományokban” c. kétnapos konferencia (felelős: Hankiss Elemér), amelynek megtartására dec. 17-én és 18-án került sor. A tudományos ülésszakon az Intézet munkatársai közül előadást tartottak: *Bonyhai Gábor*: A klasszikus jeleméletek és az értékelés összefüggése, *Hankiss Elemér*: Az értékrendszer dinamikus elvének problémáiról, *Szabolcsi Miklós*: Irodalom és érték, *Veres András*: Az irónia mint értékstruktúra címmel.

E program keretében folynak a szemantikai és szemiotikai kutatások is. Szovjet kooperációban készül egy szemiotikai kötet, melyhez magyar részről valamennyi tanulmány elkészült: *Bojtár Endre*: Jel és dolog a kelet-európai avantgardban, *Bonyhai Gábor*: Leírás és interpretáció, *Gránicz István*: A metrika szemantizációjának kezdetei a 20. század orosz költészetében, *Miklós Pál*: A kép kettős üzenete, *Nyirő Lajos*: A mű jelentése és kompozíciója, *Szabolcsi Miklós*: A jel változásai az avantgard művészetben. A végleges szerkesztés 1975-re vár. A témában az Irodalomelméleti Főosztály a Gorkij Intézettel májusban háromnapos tudományos tanácskozást rendezett. A tanácskozás sikeres volt, a munkamegbeszélésre *Hrapcsenkó, Meletyinszkij, Nyekljudov, Averincev* és *Rzsevszkaja* jött el.

Az Értékek és eszmények változása a felszabadulás utáni magyar irodalomban c. programnál (pf.: *Kenyeres Zoltán*) továbbfolytatódtak a téma módszertani előmunkálatai és az Érték-tudományi Kutatócsoport — nemzetközi szakirodalomra támaszkodva — továbbvizsgálta az irodalom értékorientációs elemzésének lehetőségeit (*Karafiáth Judit, Kenyeres Zoltán, Kiss Pintér Imre*). Kezdetét vette egy új program is: a társtudományok szakembereinek részvételével próbaelemzés-sorozat kezdődött, amely már nemcsak az irodalmi művek manifeszt érték-tartalmát képes megragadni, hanem az annál gazdagabb látens tartalmat is megvilágítja.

Nemzetközi kötelezettségek és megállapodások alapján végzett munkák

A szocialista irodalom kutatása c. program keretében (pf.: *József Farkas*) 1974-ben több kötet munkálata folyt. Elkészült és nyomdába került a „Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből” c. sorozat 4. kötete (szerkesztő: *József Farkas—Illés László*). Intézeti szerzők a

következő tanulmányokkal szerepelnek: *Agárdi Péter*: A szocializmus mint költészet, *József Farkas*: Proletárforradalom, avantgarde és tömegkultúra, *Pomogáts Béla*: Eszme és társadalom Déry Tibor A befejezetlen mondat című regényében, *Szabolcsi Miklós*: Az irodalmi konstruktivizmusról, *Szili József*: A művészeti visszatükröződés szerkezete Christopher Caudwell és Lukács György esztétikai rendszerében, *Szántó Gábor* (öszöndíjas): Matheika János.

„A szocialista világirodalom kibontakozásáért 1917–1939” című tanulmánykötetnek (magyar szerkesztője: *Szabolcsi Miklós*), amely szovjet és német szerzőkkel közösen készül, magyar anyaga elkészült. *Szabolcsi Miklós* befejezte a József Attiláról szóló kismonográfiáját, amely német nyelven jelenik meg a Német Tudományos Akadémia Kiadójánál.

Az *európai típusú irodalmak összehasonlító vizsgálata* c. program (pf: *Vajda György Mihály*) munkálatai tervszerűen folytak tovább 1974-ben. Az „Európai irodalmi átalakulások a 18–19. század fordulóján: a 18. század végének európai költészete” című kötetrel kapcsolatban nemzetközi értekezlet volt 1974. szept. 28-án Azay-le-Ferron-ban, Franciaországban. A tanácskozáson részt vett: *Bene Ede*, *Sötér István*, *Szegedy-Maszák Mihály* és *Vajda György Mihály*.

A „Tanulmányok a 18. századi nyugat-európai felvilágosodás történetéből” c. téma keretében *Ferenzi László* tovább dolgozott a 18. századi francia költészet és romantika kapcsolatáról szóló munkáján, *Kajtár Mária* pedig jelentős mértékben kiegészítette (és egyetemi doktori disszertációnak nyújtotta be) a Sturm und Drang esztétikájáról szóló tanulmányát. *Kovács József*: folytatta Thomas Paine életrajzának írását. Az Összehasonlító irodalmi osztály több tagja, elsősorban *Kovács József*, *Vajda György Mihály* és *Pillich Lajosné* adminisztrátor igen sok energiát fordítottak az AILC 1976. évi kongresszusának (Budapest) előkészítésére.

A *kelet-európai irodalmak kutatása* c. program (pf: *Sziklay László*) munkálatai közül elkészült a kelet-európai kronológia (*Fried István* és *Mayer Rita* munkája), a kelet-európai bibliográfia (*Fried István*, *Horváth Lukács Borbála* és *Mayer Rita* munkája) és az orosz irodalomról szóló keresztmetszet-tanulmány (*Horváth Lukács Borbála irányításával*). Az AILC Párizs–Budapest centrum *Poésie* c. kötetének kelet-európai része 1974 végére elkészült.

A *Reneszánsz és barokk kutatások* c. program munkái (pf: *Varjas Béla*) a tervek szerint folytak. „A reneszánsz elvi kérdései” c. magyar–szovjet közös kötet (szerkesztő: *Klaniczay Tibor* és *M. I. Balasov*) nyomdába került. A magyarországi reneszánsz irodalom 1973. évi bibliográfiáját *Horváth Iván* elkészítette és elküldte a párizsi szövegkutató intézetnek, a Nemzetközi Reneszánsz Irodalom Bibliográfiája számára. A Régi Magyar Költők Tára X. és XI. kötetét *Varga Imre* rendezte sajtó alá. Újabb kötetek jelentek meg a Humanizmus és Reformáció (szerkeszti: *Klaniczay Tibor*) sorozat keretében.

Alapmunkálatok és időserű feladatok a magyar irodalomtudomány területén

Az *Irodalomelméleti kutatások* c. programban (pf: *Nyirő Lajos*) az „Adalékok a szocialista irodalomtudomány történetéhez 1945-ig” c. tanulmánykötet (szerkeszti: *Nyirő Lajos* és *Veres András*) szerkesztői munkálatai folytak 1974-ben. Az „Adalékok az irodalomtörténet elmélet-történetéhez” című kötet (szerkeszti: *Szili József*) tanulmányai elkészültek, a kötet intézeti szerzői: *Bojtár Endre*, *Bonyhai Gábor*, *Hankiss Elemér*, *Nyirő Lajos*, *Pomogáts Béla*, *Rába György*, *Szabolcsi Miklós*, *Szegedy-Maszák Mihály*, *Szili József*, *Tarnai Andor* és *Veres András*. A kötet anyagának elkészítésében sokat segített az „Irodalomtudomány elméleti kérdései” c. tudományos konferencia, amelynek megtartására 1974. november 5-én és 6-án került sor. Az ülészakot az Irodalomelméleti Főosztály (*Nyirő Lajos*, *Szili József* és *Veres András*) szervezte, alapvető célja az volt, hogy lehetőséget adjon a kölcsönös tájékozódásra és vélemény-cserére az intézeti osztályok és szakterületek között.

Az ülészakon a következő előadások hangoztak el: *Bodnár György*: Élő irodalom és irodalomtudomány, *Bonyhai Gábor*: Poétika és irodalomtudomány, *Hankiss Elemér*: Irodalomtörténet és értékelés, *Németh G. Béla*: Verskutatás és irodalomtörténet, *Nyirő Lajos*: Irodalomelmélet és irodalomtörténet, *Pomogáts Béla*: Irodalomtörténet és kritika, *Rába György*: Egy költői modell kifejítése mint irodalomtörténeti stúdium (Babits első verseskötete), *Sötér István*: Komplex kutatások az irodalomtörténetben, *Stoll Béla*: A textológiai kutatás az irodalomtudományban, *Szabolcsi Miklós*: Az „Irodalomtörténettől” az „irodalomtudományig”, *Szegedy-Maszák Mihály*: A filozófiai megkülönböztetés az irodalomtudományban (a tragikum problémája), *Szili József*: A művészi visszatükrözés szerkezete, *Tarnai Andor*: A toposz-kutatás kérdései, *Veres András*: Szociológia és irodalomtudomány. Az előadásokat élénk vita és sok hozzászólás követte, az ülészakon az Intézet valamennyi munkatársa részt vett. (Az előadások anyaga a *Literatura* 1975. évi első számában jelenik meg.)

A *magyar irodalomtudomány és kritika története* (pf: *Tarnai Andor*) című kritikátörténeti vállalkozás keretében elkészült *Németh G. Béla* tanulmánya, *Széles Klára* pedig megírta kötetének szinopszisát és elkészült a Henszlmann-fejessel.

A XVIII. századi magyar irodalomkutatás (pf: *Hopp Lajos*) program keretében több tanulmánykötet szerkesztő munkálatai folynak. Az „Irodalom és felvilágosodás” c. kötet (szerk.: *Szauder József* és *Tarnai Andor*) megjelent. Megindultak a „Tanulmánykötet a Rákóczi-szabadságharc és emigráció”-gyűjtemény szerkesztői munkálatai (szerkesztő: *Hopp Lajos*, *Köpeczi Béla* és *R. Várkonyi Ágnes*), az előkészítő munkában *Esze Judit* is részt vett. *Hopp Lajos* „Magyarok és lengyelek a Rákóczi-szabadságharc és emigráció irodalmában” c. monográfiájából további fejezetekkel készült el. Tervszerűen folytatódott a levéltári regeszták átvizsgálása „A magyarországi latin irodalom kutatása” c. téma keretében (pf.: *Tarnai Andor*).

A Petőfi és kora kutatása (pf: *Lukácsy Sándor*) c. program munkálatai a tervezett ütemben haladnak. A Petőfi Összes Művei kritikai kiadás nagy része elkészült, *Lukácsy Sándor* pedig négy fejezetet írt meg „Petőfi világnézete” c. monográfiájából. A XIX. századi osztálykutatónak tevékenysége 1974-ben — tekintettel az évfordulókra — *Kölcsey*, *Vörösmarty* és *Eötvös* életművéhez kapcsolódott. A Madách-tanulmánykötet (szerk.: *Horváth Károly*) nyomdába került.

A modern magyar irodalom kialakulása és kibontakozása (pf: *Bodnár György*, *Béládi Miklós* és *József Farkas*) program keretében *Varga József* tovább dolgozott az „Ady-kor irodalmi élete” c. monográfiáján, *Rába György* pedig a „Babits költői stílusmodelljei” c. könyvén. Az AILC szimbolizmus kötete számára írta tanulmányát *Pór Péter*, „Ady szimbolizmusa” címmel. *Agárdi Péter* „A két világháború közötti marxista kritika József Attila-képe” címmel fejezte be készülő eszméletörténeti monográfiája egyik fejezetét.

A magyar irodalomtörténet bibliográfiája (pf: *Vargha Kálmán*) c. nagy intézeti vállalkozás keretében az ötödik kötet szerkesztési munkáját *Sinka Erzsébet* vette át és munkájával elkészült. A kötetet *Bodnár György* lektorálja. A hatodik kötet munkálatai elhúzódtak, mivel a lektorálás még nem fejeződött be.

Az Irodalomtudományi Intézet 1974-ben megjelent kiadványai

Fónagy Iván: *Füst Milán: Öregség*. Dallamfejtés. Bp. 1974. 220 l.

Studies in Eighteenth-Century Literature. Szerk.: *Szeneci J. Miklós* és *Ferenczi László*. Bp. 1974. 386. l.

Irodalom és felvilágosodás. Tanulmányok. Szerk.: *Szauder József*—*Tarnai Andor*. Bp. 1974. 990 l.

Mikes Kelemen: Az Ifjak Kalauza. *Mikes Kelemen összes művei IV.* Sajtó alá rendezte: *Hopp Lajos*. Bp. 1974. 795 l. + 20 t.

Kortársaink

Pomogáts Béla: Déry Tibor. Bp. 1974. 199 l.

Rónay László: Thurzó Gábor. Bp. 1974. 162 l.

Irodalomtörténeti Füzetek

Török Gábor: Lírai igefüggvények stilisztikája. (IF 85.) Bp. 1974. 197 l.

Pór Anna: Balog István és a 19. század elejének népies színjátéka. (IF 86.) Bp. 1974. 208 l.

Humanizmus és Reformáció

Szabó György: Abafáji Gyulai Pál. (Hum. és Ref. 3.) Bp. 1974. 145 l.

Kathona Géza: Fejezetek a török hódoltsági reformáció történetéből. (Hum. és Ref. 4.) Bp. 249 l.

Új Magyar Múzeum

Kovalovszky Miklós: Emlékezések Ady Endréről II. Bp. 1974. (UMM 9.) 842 l.

Régi Magyar Költők Tára

Régi Magyar Költők Tára XVII. század, 7. köt. Katolikus egyházi énekek (1608—1651). Sajtó alá rendezte: *Holl Béla*. Bp. 1974. 726 l. + 19 t.